

Vi Mänskor

Se på världen med
kvinnors ögon

Augusta Tonning

Augusta Tonning var en institution, ett centrum för kvinnornas rösträttsrörelse i södra Sverige, skriver kvinnohistorikern Hjärdis Levin. För många är hon numera mest känd för Augusta Tonnings stipendiefond ur vilken Svenska Kvinnors Vänsterförbund varje år delar ut stipendier. Men Hjärdis Levin vet mer om denna intressanta kvinna.

Hon var "En flyende fager syn" skrev hennes ungdomsvän, diktaren A.U. Bååth när hon sprängde fram på sin häst över den skånska slätten. Hon hade en vacker figur och djupblå ögon.

"På glänsande ljusbrun fåle
hon gungade fram genom byn.
I dejligt vårdagsväder
en flyende fager syn.
I vajande vackra dräkten
med fladdrande flor kring hatt
så smidig och fin om midja
hon hög uti sadeln satt.
Jag såg hur i djupblått öga
en själ att stråla förmår,
som känner sig lyft i den vårluft,
kring spänstiga lemmar slår."

Andra har sagt att Augusta Tonning var en sällsynt personlighet. Hon hade ett flärdlöst väsen och en ovanlig kraft att låta optimismen segra över motgångar, trötthet och besvikelse. Åter andra mera ytliga bedömare har kallat henne ett original. Låt oss titta på den levnadshistoria jag kunnat vaska fram ur de sparsamma uppgifter jag funnit om henne.

Stark och självständig

Augusta föddes den 14 augusti 1857 i Lund, där fadern, J.H. Grönwall, var läroverksadjunkt. Fem år senare blev han kyrkoherde i Tommarp nära Trelleborg. Augusta växte upp i ett lyckligt och glatt hem. Byarna låg nära varandra och familjen umgicks livligt med grannarna, särskilt med prästfamiljerna.

Augusta Grönwalls styrka och självständighet gjorde sig tidigt gällande. Hon var känd för att vara fjär mot manliga beundrare, men det hade sin förklaring. Redan som barn bestämde Augusta sig för Pär Tonning, som hon lärde känna under sin skoltid i Lund. Den kärleken höll livet ut.

I dikten "Hemligt förlofvad" som ingick i Bååths första diktsamling, skildras hur Augusta gömde sig på loftet i ladan och skrev brev till Pär Tonning med "banabjälken" som bord och "sådesbingen" som stol. Samma år som diktsamlingen kom ut, 1879, vigdes Augusta och Pär. Denne var då fil. kand och anställd som föreståndare för Fornbys folkhögskola i Dalarna, dit de nygifta flyttade. Där var Augusta verksam som lärarinna under åren 1883-1885. Trots den korta tiden mindes skaror av hängivna elever hennes undervisning och frimodighet.

"Det unga Sverige"

Som idealet lärde, delade de unga makarna alla intressen. Pär Tonning var en frisinnad, radikal och socialt medveten man. De var förlovade och nygifta under en viktig brytningstid i Sveriges politiska och kulturella historia. Många nya och radikala idéer framförda av representanter för "det unga Sverige" debatterades. Den unga och bildade medelklassen var ivrig att dela med sig av sina kunskaper och politiska medvetenhet till bredare lager. Sociala frågor kom i fokus.

Genom sin make fick Augusta kunskaper om världen som hon inte haft en aning om under sin skyddade uppväxttid. Hon blev feministiskt medveten och politiskt radikal. Hennes liv blev emellertid ingen dans på rosor. Den orädda maken skaffade sig snart mäktiga ovänner och redan 1885 sade han upp sin tjänst vid folkhögskolan och köpte egendomen Hästberg nära

Falun. Där var det meningen att makarna skulle driva en egen flickskoleverksamhet, men planerna gick snart om intet på grund av Pär Tonnings tilltagande sjuklighet.

Han kunde inte längre arbeta utan Augusta måste ensam sköta gården och lantbruket. Hon drog sig inte för någon typ av arbete. Hon plöjde åkarna och körde timmerlassen genom Falun utan att bry sig om vad som sades bakom skvallerspeglarna om hennes okvinnlighet.

Planterade rösträttskolonier

Efter att Augusta blivit änka år 1895, stannade hon kvar några år vid Hästberg men år 1898 flyttade hon till Blekinge. Där arrenderade hon gården Herstorp med trädgård och fyra kor och startade trädgårdshandel i stor skala. Hon både odlade, körde sina produkter till försäljning och stod på torget med häst och vagn.

Efter pensioneringen bosatte hon sig i Ronneby. Trots sitt arbetsamma liv ägnade hon tid och krafter åt kvinnosaken. Augusta Tonning blev en av de mest entusiastiska och verksamaste anhängare av kvinnorrösträttsens idé.

År 1902 bildades den första föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm. Snart uppkom sådana föreningar både här och där i det övriga landet. Så även i Ronneby. Augusta Tonning inledde ett energiskt arbete för kvinnorrösträtten i Blekinge, där hon blev ordförande för Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtts länsförbund 1903.

Hon behandlade landskapet som sin trädgård. Hon genomreste det kors och tvärs och planterade rösträttskolonier till föreningen i Ronneby. Hon återvände till kolonierna och såg till att de levde och blomstrade. Trettio nya föreningar (bl.a. i Karlshamn, Trelleborg, Hörby, Kristianstad och Kalmar) blev resultatet av Augu-

sta Tonnings agitationsresor i Sverige och åtta rösträttsgrupper i Blekinge.

Alla känner till Kata Dalströms agitationsresor för socialismen. Och många vet att Ann Margret Holmgren agiterade för kvinnors rösträtt. Augusta Tonning gjorde en likvärdig insats med dessa kvinnor. På sin tid var hon lika känd som de. Augusta Tonning hade ovanlig förmåga att komma i kontakt med och vinna människor av olika åldrar, ställning och utveckling för det hon trodde på och arbetade för. Hon talade enkelt och utstrålade sin egen varma övertygelse om hur rättvist och viktigt det var för hela folket att rösträttssaken vann seger.

När *Frisinnade kvinnors förening* bildades år 1914 kom Augusta Tonning med som medlem och Ada Nilsson kallar henne i *Barrikaden valde oss* för "allas vår Augusta Tonning".

På en lista över kvinnor som var villiga att delta i valarbete hade Augusta Tonning satt upp lärarinnan Ebba Holgersson. Den sistnämnda kom att spela en viktig roll inom fogelstadsrörelsen men Augusta Tonning nämns inte vidare i Ada Nilssons bok. Min forskning är inte så omfattande att jag med säkerhet kan säga varför hon försvann ur historien. Förmodligen drog hon sig med all rätt tillbaka från händelsernas centrum.

Sannolikt fanns hennes namn på någon valsedel till riksdagen eller kommunen före mitten av 1920-talet. Rösträttskvinnan Ellen Hagen har nämligen berättat att en bondkvinna som stod på torget och sålde grönsaker i en annan del av Blekinge hade sagt: "Jag röstar inte med någon annan lista än den som har fru Tonnings namn - hon kan arbetet och förstår oss." Detta visar att hon var känd och hade kvinnors förtroende.

Ellen Hagen har även berättat att rösträttspionjärerna hade för vana att samlas i Ronneby hos Augusta Tonning och då oftast i samband med hennes födelsedag den 14 augusti. Till "Ronnebymötena" kom talare och talarinnor från orten och länet, ja från hela Sverige och Norden.

Augusta Tonning kunde konsten att samla människor. När hon nu under vintrarna, då trädgårdsarbetet låg nere, reste runt för att besöka vänner var hon välkomnad och efterlängtd av ung och gammal. I många år kom hon vid samma tid till släkt och vänner i Uppsala. De dagar Augusta stannade i Uppsala samlades skaror av lyssnare omkring henne, inte minst studentskor, som till fullo uppskattade hennes friska, hu-

moristiska väsen och rycktes med av hennes entusiasm.

På sjuttiofemårsdagen 1932, knappt tre månader före hennes död, uppvaktades Augusta med en hälsning undertecknad av pionjärer som Gulli Petrini, Signe Bergman, Karolina Widerström och många andra som hade "minnen från Augusta Tonnings pilgrimsfärder som predikare i oomvända bygder eller från de berömda friluftsmötena i Ronneby - alltid föregångna av en viss oro för att stadens konservativa borgmästare skulle neka "änkan Tonning", som han alltid på papperet titulerade henne, tillåtelse att ordna dessa möten".

Augusta Tonning var en institution, ett centrum för kvinnornas rösträttsrörelse i södra Sverige. Genom stipendiefonden är hon alltjämt en institution. Låt oss minnas hennes strävsamma liv när vi delar ut och tar emot hennes pengar.

Hjördis Levin

Bild: Augusta Tonning.
KoB.KB.

Augusta Tonnings stipendiefond

Augusta Tonning testamenterade Hestra till Frisinnade kvinnors riksförbund att användas för kvinnors rekreation. Men arvskiftet fick anstå under många år på grund av att en nära anhörig till henne hade rätt att under sin återstående livstid bo i huset. När så tiden var inne att Augusta Tonnings sista vilja skulle förverkligas var huset i så dåligt skick att det fick rivas och tomten säljas. Det uppstod dessutom en tvist mellan Svenska Kvinnors Västerförbund (SKV) och Folkpartiets kvinnoförbund om vilken organisation som avsågs i testamentet. Efter förlikning 1983 delades pengarna lika mellan de båda kvinnoförbunden. SKV bildade då Augusta Tonnings vilohemsfond och delar sedan 1985 ut stipendier för rekreation.